

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение учреждение
средняя общеобразовательная школа села Аянгаты Барун-Хемчикского кожууна

СОГЛАСОВАНО

Зам. директора по УВР

МБОУ СОШ с. Аянгаты

Ооржак /Ооржак Е.С./

«26 » 2023 г

УТВЕРЖДЕНО

Директор МБОУ СОШ

с. Аянгаты

Шокар /Шокар О.Б./

Приказ №48

от 26.08.2023

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

по литературному чтению на родном (тувинском) языке, 4 класс

Уровень образования : *начальное образование*

Уровень: *базовый*

Всего часов на изучение программы : 34

Количество часов в неделю : 1

Разработчик : *Монгуш Ольга Окпан-ооловна, учитель начальных классов*

Программа разработана на основе Федерального закона от 29.12.2012 № 273 ФЗ «Об образовании в РФ», требований к результатам освоения федеральной образовательной программы начального общего образования, примерной и авторский программы для общеобразовательных учреждений, авторов учебников А.К.Ойдан-оол «1-4 класстарга тыва дыл болгаш номчулга программасы 2000г», учебника «Литературлуг номчулга» 4 класс, Л.С.Кара-оол для образовательных учреждений.

Аянгаты – 2023

**4-ку класстын оореникчилеринге
«Литературлуг номчулгага» ажылчын программа**

Эртемни оорениринин туннелдери:

Бот-тускайлан (личностуг) хевирлеттинген турар билиглери:

- ооредилгенин чедишкинниг болурунун чылдагаанын тып билири
- бодунун ажылын туннеп, унелеп билири
- бодунун торээн чуртунга болгаш чонунга оон амыдырал-чуртталгазынын хамаарылгазын шингээдип алыр
- оске чоннарнын ниити мозу-шынарынын, моральдыг нормаларынын талаларын билип алыры
- бодунун-даа, оске чоннун кижилеринин-даа кылган чуулдерини эки, багай талаларынын уг-шиин тып билири
- моральдыг болгаш этиктиг негелделерге дууштур аажы-чанын таарыштырып, эде тургустунуп билири
- оске кижилернин сеткил-хоонун улежип, сагыш човаачал болуру
- уран-чечен культура-биле таныжып тура, чараш овур-хевирни эскерип коруп, шилип билири, ол овур-хевирге домейлежип кижизиттинери
- ооредилге, эртем-билигже чуткулдуу

2-4 класстарның өөреникчилериниң билииниң **предметтиг** хевирлеттинген турары:

- Ыткыр, сымыранып, иштинде сөзүглелди бодунуң билип алыр шаа-биле дүрген номчууру.
- Сөзүглелдин хевирлерин литературлуг негелделерге дүүштүр (шын адалга, бижик демдектерин, логиктиг ударениени сагып) номчууру.
- Сөзүглелдин адынга болгаш бердинген чуруктарынга даянып, ооң утказын баш удур даап бодаары.
- Номчаан чүүлүнүн кол сөстөринге даянып, утказын бодунуң сөзү-биле дамчыдып билири.
- Болуушкуннарның болуп турар аайы-биле дес-дараалашкаан сагып чугаалаары.
- Сөзүглелди кезектерге утказынын аайы-биле чарып, башкының дузазы-биле бөдүүн болгаш нарын план тургузуп, кезек бүрүзүнге база бүдүн сөзүглелге хамаарышкан айтырыгларны тургузуп билири.
- Номчаан чүүлүн долuzu-биле, кысказы-биле, шилилгелиг, диалогтарны медээ домактары-биле солуп, чүвөлөрнин овур-хевирин деңнеп, чугаалап билири.
- Номчуур номунуң титулдуг арынын, аннотациязын, эге база түңнел сөзүңге даяныры.
- Хереглээн номун алфавиттиг каталогтан тып, библиотекада бар номнарны ажыглап өөренири.
- Справочниктер, энциклопедиялар, уругларга хамаарышкан журналдарны ажыглап билири база кыска аннотацияларны сүмелээн номнарга тургузары.
- Номчаан материалында кол маадырларның мөзү-шынарларын кижиниң алдынар ужурлуг дүрүмнери-биле деңнээри.

2-4 класстарнын өөреникчилериниң чугаа чорудулгазының болгаш медээлер-биле ажылдаарының **(метапредметтиг)** хевирлеттинген турары:

- утка болгаш дыл-домааның талазы-биле чедингир сөзүглелди үн доктаашкыны, интонация болгаш номчулганын дүргенин барымдаалап шын, медеделдиг, аянныг номчууру;

-таныш эвес сөзүглелди номчуурунун дургени I-ги чартык чылда 2-ги класска 35-45 хире сос, II-ги чартык чылда 2-ги класска 55-60 хире сос, 3-ку класска 65-70 хире сос, 4-ку класска 1 минутада 75-90 хире сөс;

- чогаалдың адынга болгаш аңаа хамаарыштыр чураан чуруктарга даянып алгаш, чогаалдың кол утказын тодарадып билири;

- чогаалдың темазынга, кол утказынга, идеязынга хамаарышкан монологтарны (үзүндүлөрнү, абзацтарны) дыңналдыр номчууру, доктаадып алыры;

- улуг эвес созуглелди ангы-ангы кезектерге чарып, кезек бурузунге ат чогаадыры; башкынын дузазы-биле созуглелге план тургузары база созуглелге болгаш оон кезектеринге хамаарышкан айтырыгларны тургузуп билири;

- номчаан чуулунун утказын делгеренгей долу дамчыдары болгаш кыска-биле допчулап чугаалаары, справочниктер, энциклопедиялар болгаш уругларнын сеткуулдери-биле ажылдап билири;

- чогаалдың кол маадырларынын чугаазынын утказын, аянын, чуну кылып турарын барымдаалап, оларга үнелел бээри;

Оореникчилере хевирлеттинген турар ужурлуг билиглер:

- номчаан чогаалынга хамаарышкан бодунун узел-бодалын бодунун состери-биле аас болгаш бижимел хевирге дамчыдары;

- созуглелде чугула утка илередир состу ылгап билири, баштай иштинде номчааш, оон соонда аянынгы ыткыкы номчууру;

- чечен чогаалдарнын хевирлери-биле (жанрлар) практикти таныжылга; басня, оон онзагай талалары-биле таныжары;

- авторнун бодалын, кол маадырларнын овур-хевирин, хевир-дурзузун, аажы-чанын, оларнын чуну кылып турарын, амыдырал-чуртталгазын тодарадып билири;

- авторнун кол маадырларынга хамаарылгазын тодарадып, чугаалап билири;

- авторнун кол маадырларынга хамаарылгазын тодарадып, чугаалап билири;

- жанрларны деннеп тургаш, ылгап билири (тоол-басня, тоол-тоолчургу чугаа, тоол-чечен чугаа)

А) Ушкарып-башкаларынын (регулятивтиг).

Өөреникчилерге хевирлеттинген турары:

-өөренип турар эртемниң тема, бөлүк аайы-биле кол сорулгаларын, утказын угаап билири;

- башкының удуртулгазы-биле бердинген даалгаларны кууседип өөренири;

-бот хыналданы, удур-дедир хыналданы болгаш бодунуң, эштериниң ажылын үнелеп билиринге өөренири;

Өөреникчилерге хевирлеттинер аргалары:

-башкы-биле демниң ажылдажышкың үезинде чечен чогаалды өөренип шингээдиң алырда чаа-чаа сорулгаларны салып билири;

-кылып турар ажылдарың ажыл үезинде болгаш ажыл соонда шын азы шын эвес кылып турарын боду сайгарып, шинчилеп билири;

-номчулга талазы-биле бодунуң ажылын планнап билири.

б) Эртемге сонуггалын ханыладыры-биле чоруттунган ажылдарның түңнелинде (познавательный)

Өөреникчилерге хевирлеттинген турары:

-өөредилге даалгаларын кууседип турар үеде херек ужурлуг медээлерни немелде номнар, статьялар болгаш энциклопедиялардан тып билири;

-бодунуң назы-харынга дүүштүр янзы-буру словарьларга, справочниктерга даянып билири;

-дылдың негелдерин кууседирде янзы-бүрү схемаларны, модельдерни, символ-демдектерни ажыглап билири;

-белен таблицаларны, схемаларны, сөзүглелдерни немээри;

Өөреникчилерге хевирлеттинер аргалары:

- Библиотека болгаш Интернет дузазы-биле херек билиглерни тып, ажыглап билири;
- аас болгаш бижимел чугааны шын болгаш медреселдиги-биле тургузуп билири;
- болушкуннарны логиктиг (бодамчалыг) сайгарылгага даянып дамчыдып билири;
- алган медээлерни сайгарып, критикалап билири;

В) Өөреникчилериниң бот-боттарының аразында харылзажырынга хамаарыштыр хевирлеттинген турар билиглери (**коммуникативтиг**):

- аас чугаага диалогту ажыглап билири;
- аңгы-аңгы бодалдарны өөренип, сайгарып билири болгаш чаңгыс аай түннелге келиринге өөредери;
- бот туружун болгаш бодалын быжыглап чаңчыгары;
- билдинмес чүвелеринге айтырыгларны салып билири;
- коммуникативтиг сорулгаларны шиитпирлээринге дылдың аргаларын чедимчелиг ажыглаары;
- бөлүккө ажылдап өөренири; бодунун бодалындан аңгыда эжиниң узел-бодалын база дыңнап, үнелеп билири; түннел үндүрерде бодунун бодалын тайылбырлап билири болгаш эш-өөрүнүн узел-бодалы- биле деңнештирип билири;
- Өөреникчилерниң харылзажырынга хамаарыштыр билиглериниң хевирлеттинери:
- коммуникативтиг сорулгаларны дыңнакчыга тода, дорт, дес-дараалашкаа-биле медээни, билигни чедирери;
- удур-дедир хыналда үезинде бот-боттарынга дузаны үезинде чедирип билири болгаш коммуникативтиг сорулгаларны шиитпирлээринге дылдың аргаларын чедимчелиг ажыглаары;
- бөлүк-биле ажыл үезинде чогуур айтырыгларны салып билири.

Программанын шактарга хуваалдазы

Программа 4 класска дааазында темалар аайы-биле шактарга хувааттынган:

№	темазы	шагы
1	Тыва дылын, Тыва черин, Тыва черин - ожууннун ол уш ыдык дажы.	1
2	Чылдын уелери. Тодуг-догаа кузум.	2
3	Улустун аас чогаалынын биче хевирлери.	2
4	Ооренип оорен.	2
5	Эки кылган ажыл элеп четпес алдар.	1
6	Бистин бичии оннкетеривис.	2
7	Бойдустун чажыттары.	2
8	Чылдын уелери. Аккыр харлыг кыжым.	2
9	Багын чугааларга бачыды арлыр.	2
10	Бойдуска хумагалыг болуулу.	2
11	Эштигде хоглуг, эптигде куштуг.	3
12	Авторлуг тоолдар.	1
13	Чылдын уелери. Хоглуг чазым.	1

14	Улус аразындан ие караа чымчак.	1
15	Улустун аас чогаалы. Тоолдар.	1
16	Хоктуг ужураалдар, солун болуушкуннар.	1
17	Тоогу болгаш тоолчургу чугаалар.	1
18	Ойнаксанчыг оюннарым.	1
19	Кижиг болуру чажындан.	1
20	Оске чоннарнын аас чогаалы.	1
21	Чонум чаагай ёзу чанчылдары.	1
22	Тывамнын тоогузунден солун арыннар.	1
23	Чылдын уелери. Ажыл-ишчи чайым.	2
		34

4-ку класска литературлуг номчулгага календарь-темалыг план 34 шак)

№	Кичээлдин темазы	шагы	уези	
			план	факт
Тыва дылын, тыва чонун, тыва черин – ожуктун уш дажы 1 ш				
1	Ч. Кара-Куске Камнаалынар В. Саарымбуу Торээн Тывам кижилери Ч. Куулар Эртинелиг бурун Тывам	1	04.09	
Чылдын уелери. Тодуг –догаа алдын күзүм 2 ш				
2	С.Сарыг-оол Чанган куштар Х.Ойдан-оол Баштайгы сегиржип алыышкын	1	11.09	
3	А.Пушкин Кус Чогаадыг Орай кус	1	18.09	
Улустун аас чогаалынын биче хевирлери 2ш				
4	Тывызыктар Улегер домактар	1	25.09	
5	Оюн удээн чугаалар Дурген чугаа Чоннун ырлары	1	02.10	
Ооренип оорен 2ш				
6	О.Сувакпит Камналга Э. Кечил-оол Ундур имнедипкен	1	09.10	
7	Класстан дашкаар номчулга. Кара ашактын кускуну	1	16.10	
Эки кылган ажил-элеп читпес алдар 1 ш				
8	С.Сарыг-оол Дуза када бергеним К-Э. Кудажы Маргылдаа	1	23.10	
Бистин бичии оннуктеривис 3 ш				
9	Х.Ойдан-оол Эгерек биле Эзирик С. Тока Бистин анчывыс	1	06.11	
10	Л.Чадамба Кушкаштар Класстан дашкаар номчулга Эрес-оолдун школазы	1	13.11	
11	Чугаа сайзырадылгазы. Чогаадыг Мээн клазым	1	20.11	

Бойдустун чажыттары 2ш				
12	С.Сарыг-оол Саржаг дажыглаан М.Эргеп Хортукке турлагжыыр	1	27.11	
13	М. Эргеп Анай	1	04.12	
Чылдын уелери. Аккыр харлыг кыжым 2 ш				
14	Л.Чадамба Кыжын Х.Ойдан-оол Баштайгы хар	1	11.12	
15	Х.Ойдан-оол Олегтин оннуктери	1	18.12	
Багын чугаалаарга -бачыды арлыр 2ш				
16	И.Крылов Корунчук биле сарбашкын, С.Сурун-оол Орге биле куске	1	25.12	
17	Э.Кечил-оол Кеземче Л.Толстой Соокчугеш	1	15.01	
Бойдуска хумагалыг болуулу 2ш				
18	К-Э.Кудажы Чурек иштинде ок, С.Комбу Эжеш куштар хоюспанар	1	22.01	
19	С.Сарыг-оол Кижи – бойдустун толу, Ч.Ондар Хун	1	29.01	
Эштигде хоглуг, эптигде куштуг (3ш)				
20	Е.Танова Оннуктер С.Тока Черликпен	1	05.02	
21	Ш.Суван Алдын кушкаш, С.Сарыг-оол Шиижекчигеш, К.Тюлюш Улуургак билииргек Дагаажык	1	12.02	
22	С.Сурун-оол Кызыгааржыга, А.Арапчор Эр кижинин чангыс состуу С. Михалков Степа акый биле Егор	1	19.02	
Чылдын уелери. Хоглуг чазым (1ш)				
23	М.Пришвин Изиг тулук уе, К.Ондар Ыглапкан хар	1	26.02	
Улус аразындан ие кара чымчак (1ш)				
24	Е.Танова Ава дугайында сос, Кырган-авам келди-ле!	1	04.03	
Улустун аас чогаалы. Тоолдар (3ш)				
25	Уш чуул эртемниг оол (тыва улустун тоолу) Боралдай ашак (тыва улустун тоолу)	1	11.03	
26	Сыынак, Тоолду чуге чажырбазыл? (тыва улустун тоолу)	1	18.03	
27	Алдан ала чылгылыг Алаадай Мерген (тыва улустун тоолу)	1	01.04	
Хоктуг ужуралдар, солун болуушкуннар (1ш)				
28	С.Пюрбю Шортан мунган эзир, Борттуг дилги М.Олчей-оол Тергелиг аът, О.Сувакпит Хаважыгаш	1	08.04	
Тоогу болгаш тоолчургу чугаалар (1ш)				
29	Моге Союспан, Ийи кыс, Часкы	1	15.04	
Ойнаксанчыг оюннарым (1ш)				
30	С.Сарыг-оол Оюннар, О. Сувакпит Хуулгаазын кажыктарым	1	22.04	
Кижиге болуру чажындан (1ш)				
31	Б.Ховенмей Адазынын айбызынга, Л.Чадамба Ивижилер оолдары	1	29.04	
Оске чоннарнын аас чогаалы (1ш)				
32	Хек (ненец улустун тоолу), Чанагаш-оол (хакас улустун тоолу)	1	06.05	
Чонум чаагай езу чанчылдары (2 ш)				

33	М.Кенин-Лопсан Калдаракты азырап алганым, М. Олчей-оол Кирген кижээ С.Сарыг-оол Оттуг терге, О.Сагаан-оол Кызыл сылдыс ордени	1	13.05	
34	Н.Ооржак Адазынын дузалакчылары, К-Э Кудажи Чазый хырын башка халдаар	1	20.05	
	Ниити шагы:	34		